

Asia: VN/8871/2019

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Taustatiedot

Onko vastaaja

järjestö

Vastaajatahon virallinen nimi

Eläkeliitto ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot

Irene Vuorisalo, irene.vuorisalo@elakeliitto.fi, p: 040 7257 152

Viranomaisille: Lausunтовastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä

-

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Sote-palveluiden järjestämisen sekä terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen tehtävien vastuuttaminen nykyistä laajemmin sote-maakunnille parantaa palveluiden yhdenvertaista saatavuutta. Sote-maakunnan vahva valtion ohjaus on välttämätöntä alueiden välisen ja sisäisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi.

Hyvien keinojen käytännön toteutumista on kuitenkin mahdotonta ennalta arvioida, koska järjestämisen rakenteet eivät yksin varmista asiakkaan ja palveluiden kohtaamista. Tärkeintä on palveluketjujen onnistunut toteutus. Hyvän rakenteen lisäksi palveluiden saavutettavuuteen

vaikuttaa se, kuinka hyvin maakunnissa onnistutaan palveluverkon rakentamisessa ja sen auktorisoinnissa toimiviksi lähipalveluiksi.

Jokaisessa kunnassa täytyy olla paikallisten lähipalveluiden toteuttamista varten yhtymäkeskus. Asioimalla keskuksessa kunnan asukas on välittömässä yhteydessä sekä sote-maakunnan tuottamiin sote-palveluihin että kunnan tuottamiin hyte-palveluihin. Lähipalveluja koordinoiva yksikkö voi fyysisesti olla vaikkapa perhekeskus, järjestöjen ylläpitämä yhteyspiste, julkinen monipalvelukeskus tai muu vastaava piste.

Resurssien jako alueiden sisällä ratkaisee hyvinvoinnin edellytykset eli sen millaisia palveluita järjestetään, kuinka laadukkaita ja kuinka saavutettavia ne ovat. Lisäksi monet iäkkäiden hyvinvointiin ja toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä päätetään muilla kuin sote-hallinnon aloilla maakuntien ulkopuolella.

Sote-uudistuksella on suuri merkitys nimenomaan iäkkäille ihmisille, jotka juuri ovat julkisten palveluiden käyttäjiä ja suurin sote-maakuntien palveluiden käyttäjäryhmä. Heidän tarvitsemiensa sote-palveluiden lukumäärä tulee kasvamaan. Vuonna 2030 noin 26 prosenttia sotea-alueiden kokonaisväestöstä eli noin 1,5 miljoonaa asukasta on 65 vuotta täyttäneitä. Myös 75 ja 85 vuotta täyttäneiden ikäryhmien osuudet väestöstä kasvavat. Vuonna 2030 isossa osassa kunnista vähintään joka neljäs asukas on 75 vuotta täyttänyt tai vanhempi. Kasvun vauhti on erilainen eri maakuntien kuntien välillä.

Vaikka iäkkäät ovat aiempaa pidempään terveitä ja toimintakykyistä, viimeisten elinvuosien palvelutarve on korkea. Myös tästä syystä iäkkäiden palvelutarve kokonaisuutena tulee kasvamaan voimakkaasti.

Sote-maakunnilla on kolme haastetta: 1 iäkkäiden asukkaiden perustason palveluiden ja niiden vaikuttavuuden turvaaminen 2 palveluiden saavutettavuuden varmistaminen sekä 3 sote-maakuntien rahoituksen toteutuminen iäkkäiden todellisten tarpeiden perusteella. Pitkään jatkuneen vanhustenhuollon aliresursoinnin vuoksi toteutuneiden palveluiden määrä ei osaltaan saa ohjata rahoitusta vaan rahoitus tulee mitoittaa tarvetta vastaavaksi.

Ikääntyneiden terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisen haasteena on edistää iäkkäiden hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja kotona selviytymistä kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä. Iäkkäiden sosioekonominen asema on yhteydessä toimintakykyyn ja terveyteen. Pelkkä perustason koulutus, yli 65 vuoden ikä ja yhden hengen taloudessa asuminen ovat pienituloisuuden ja köyhyyden riskitekijöitä. Vähän koulutetuilla ja pienituloisilla iäkkäillä on todettu olevan keskimäärin heikompi fyysinen ja psyykinen toimintakyky, suurempi sairastuvuus ja korkeampi kuolleisuus. Suurituloisimmilla iäkkäillä on noin puolet pienempi riski joutua laitoshiitoon kuin pienituloisilla.

Pienituloisuuden tiedetään estävän iäkkäiden palveluiden käyttöä. Koska sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut tai matkakulut ovat osalle este palveluihin pääsulle, on sote-maakuntien sisällä varmistuttava asiakasmaksulakiin perustuvien maksujen kohtuullisuudesta ja tarvittaessa vapautettava niistä. Lain perusteluissa on syytä mainita tästä. Maksukatot on yhdistettävä yhdeksi yhteiseksi katoksi, jonka suuruuden tulee vastata yhden kuukauden takuueläkettä.

Terveys- ja hyvinvointieroja voidaan kaventaa sosiaali- ja terveyspalveluiden avulla, mutta monesta hyvinvointiin vaikuttavasta asiasta päätetään muualla kuin sote-maakunnissa. Iäkkäiden riittävän toimeentulon vaikuttavat tulosten ohella se, mihin perustarpeisiin tulot menevät. Näistä päätetään kaikilla sote-maakuntien kuntien eri politiikan aloilla. Vanhuspalvelulaki korostaa kunnan kaikkien hallintokuntien ja toimijoiden vastuuta ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämisestä.

Vanhusten palveluiden asianmukainen toteutuminen edellyttää esitystä velvoittavampaa sääntelyä sen edistämiseksi, että iäkkäiden tarvitsemat palvelut ovat heidän saavutettavissaan. Vanhuspalveluihin luotetaan palveluista kaikkein vähiten ja niiden vaikuttavuudessa on ilmennyt vakavia puutteita. Laadussa on ilmennyt jopa ihmisoikeusrikkomuksia.

Epäkohdan taustalla oleva pitkäaikainen vanhuspalveluiden alirahoitus on korjattava. Vaje on 1,5 mrd / v. muihin Pohjoismaihin verrattuna. Käytämme Suomessa 1,6 prosenttia bkt:sta vanhuspalveluihin, kun muissa Pohjoismaissa määrä on 2,2 prosenttia, vaikka samaan aikaan Suomen väestö on muita Pohjoismaita ikääntyneempi ja muita Pohjoismaita sairaampi.

Ympäri vuorokautisen hoidon saatavuutta on tavoitteellisesti vähennetty. Tämä on johtanut käytännössä siihen, että ympärivuorokautista hoitoa ei ole saatavilla heille, jotka sitä oikeasti tarvitsevat. Omaishoitoa ja kotona asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen välimuotoisia asumispalveluita on kehitettävä.

Samaan aikaan on laitos- ja kotihoidon kohdentaminen ollut tiukkaa: kotihoitoa ei ole lisätty riittävässä suhteessa sen tarpeeseen nähden. Tälläkin lakiesityksellä pyritään lisäämään avopalveluiden käyttöä, mutta säännösvalmistelu kotihoidon vastaavasti tarvitsemien resurssien osalta on auki.

Sote-uudistus ja hallitusohjelman ikäohjelma sekä ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma on hyvä synkronoida keskenään. Näissä ohjelmissa valmistellaan tahoillaan iäkkäiden hyvinvointia tukevia strategisia tavoitteita ja toimia.

Koska hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät jakaantuisivat jatkossa sote-maakunnan ja kunnan kesken, tulee sote-maakunnan ja kunnan tehtäväjako ohjeistaa joko lain perusteluissa tai maakunnan hallintosäännössä selkeästi. Kunnille tulee varmistaa riittävä rahoitus tehtävän hoitamiseen.

Sote-maakunnille kanavoitava hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen määräraha on ohjattava tätä tarkoitusta varten ehdotettua selvemällä tavalla. Perusteluihin tulee lisätä, että sote-maakunnan on valtuuston nelivuotiskauden alussa annettava maakuntastrategiaan sisältyvä suunnitelma siitä, miten sote-maakunta käyttää määrärahan erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Vastaavasti sote-maakunnan on kauden lopussa annettavassa hyvinvointikertomuksessa kuvattava se, mihin hyvinvoinnin- ja terveyden edistämiseksi myönnetty määräraha on käytetty.

Kuntoutus tulee ymmärtää osana asiakkaan muita saumattomia palveluprosesseja. Ihmisten työ- ja toimintakyvystä huolehtiminen tulisi olla keskeistä kustannusten kannalta. Jatkovalmistelussa tulee tehdä ennakoarvio siitä, mitä Kelan järjestämistä siirtämisestä maakunnille seuraisi. Tällä hetkellä yksi säädöspohja, järjestäjätaho ja sillä standardit. Jatkossa olisi 21+1 järjestäjää ja on mahdollista, että kuntoutuksen asema tässä uudistuksessa heikkenee, jos kuntoutusrahat sulautuvat maakuntien yleiskatteeseen. Tällä olisi kielteinen vaikutus ikääntyneiden kansalaisten toimintakyvyn ylläpitämiselle.

Jatkossa tulee selvittää terveydenhuollon monikanavarahoituksen yksinkertaistamisen mahdollisuudet.

Eläkeliitto paheksuu ehdotusta siitä, että sote-maakuntauudistusta rahoitettaisiin poistamalla verotuksen invalidivähennys. On tunnistettava, että suinkaan kaikki työkyvyttömyyseläkkeensaajat eivät ole vammaisia. Työkyvyttömyyseläkettä saavalla henkilöllä on oikeus invalidivähennykseen. Työkykynsä ennen eläkeikää menettäneiden eläkeläisten kohdalla invalidivähennyksen poistaminen merkitsisi kipeää leikkausta jo ennestään vähäisiin tuloihin.

Vuonna 2019 työeläkejärjestelmästä sai työkyvyttömyyseläkettä 134 200 henkilöä mediaanieläkkeen määrän ollessa 919 euroa kuukaudessa. Voimakkainta työkyvyttömyyseläkkeiden lukumäärän kasvu on ollut nuorille mielenterveyssyistä myönnettyissä eläkkeissä.

Verotuksen invalidivähennyksen poistaminen vahvistaa nuorella iällä eläkkeelle jääneiden taloudellista syrjäytymistä. Iästä riippumatta se myös asettaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat ryhmät, työkyvyttömyyseläkeläiset ja vammaiset, keskenään vastakkain siten, että toiset pienituloiset avun tarvitsijat jäävät itse vaille apua ja alkavat rahoittaa toista pienituloista apua tarvitsevaa ryhmää.

Pyrittäessä iäkkäiden yhdenvertaisuutta edistävään sosiaali- ja terveystalitiikkaan lainsäädännön valmistelussa tulee asettaa keskiöön sosiaalisten ja tulonjakovaikutusten ennakoarviointi sekä niiden toteutumisen seuranta iäkkäiden näkökulmasta.

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

Lausuntomateriaalin liitteenä olevassa asetusluonnoksessa sote-maakuntien rahoitukseksi (2 ja 7 §) ei ole kytketty palvelutasopäätöstä ja siinä määriteltäviä pelastustoimen palveluita pelastustoimen rahoitukseen eikä rahoitusta ole kytketty rahoituslain 22 §:ssä pelastustoimen palvelutasopäätökseen. Näin ollen pelastustoimen alueellisiin riskeihin perustuva palvelutason määrittely ja palvelutason rahoitus näyttäisivät kytkeytyvän irti toisistaan. Jatkovalmistelussa tulisi tarkastella tätä.

Esitetyn pelastustoimen järjestämislain 7 §:n 4 momentin mukaan sisäministeriön ja aluehallintoviraston tehtävistä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Tässä yhteydessä tulisi kuitenkin huomioida, että sisäministeriölle ei voida antaa asetuksella sellaisia tehtäviä, joiden nojalla ministeriöllä olisi toimivaltaa puuttua alueelliseen itsehallintoon eli sote-maakuntien toimintaan.

Näistä toimivaltuuksista tulisi säätää lain tasolla. Tulee varmistua siitä, että sisäministeriölle annetut tehtävät eivät hämarrä toimivaltaisen viranomaisen ja sisäministeriön ohjaustehtävän välistä rajanvetoa. Sellaisia päätöksiä, jotka edellyttävät tapauskohtaista harkintaa ja eri olosuhteiden huomioon ottamista tulee keskittää lähelle yksilöä.

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vahvaan sote-maakunnalliseen demokratiaan tarvitaan asukkaiden vahva hyväksyntä ja kiinnittyneisyys. Mikäli asukkaat eivät luota maakunnalliseen päätöksentekoon tai eivät tunne sen toimintaa, jää järjestelmän legitimitetti heikoksi.

Jotta tehtävien siirto kunnilta sote-maakunnille ei kaventaisi asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa alueellisella tasolla, sote-maakuntastrategiassa tulee ottaa painavasti huomioon asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Esityksen perusteluihin tarvitaan ohjausta siihen, miten tämä sote-maakunnissa käytännössä tehdään. Sote-maakunnat tulisi velvoittaa ottaman järjestöjen näkökulma huomioon maakuntastrategiaa laadittaessa. Tätä varten tulee nimetä järjestöjä yhteisesti edustava elin, järjestötoimikunta.

Asukkaan näkökulmasta kuntien ja maakuntien osallistumisjärjestelmien tulisi muodostaa selkeä kokonaisuus. Sote-maakunnilla korostunut vastuu osallistumisoikeuksien toteutumisen varmistamisessa sekä aktiivisessa, selkeässä ja avoimessa viestinnässä siitä, mitkä asiat kuuluvat sote-maakunnan vastuulle ja millaisia osallistumismahdollisuuksia asukkaalla on. Asukkaalta uusi sote-maakuntahallinto kuntahallinnon rinnalle tulevana portaana edellyttää selvästi nykyistä suurempaa aktiivisuutta toimia sekä ottaa selvää asioista. Kaikki eivät tähän pysty. Näin voi olla esimerkiksi muistisairauksien tai kognitiivisia häiriöitä aiheuttavien pitkäaikaissairauksien yhteydessä.

Asukkaille esitetään asetettavaksi vaikuttamistoimielimiä, joilla olisi mahdollisuus muuten kuin päätöksentekijöinä vaikuttaa omasta näkökulmastaan sote-maakunnan toimintaan. Näiden elinten toimivaltaisuus ja edustuksellisuus tulee olla keskenään samanlainen. Perusteluissa nostetaan esimerkiksi, että nuorisovaltuuston edustaja voisi saada läsnäolo- ja puheoikeuden sote-maakunnan muissa toimielimissä, kuten valtuustossa ja lautakunnissa. Olisi hyvä, jos yhtä ryhmää ei nostettaisi perusteluissa esimerkkinä ohi muiden, jotta perustelut eivät ohjaisi sinällään oikein kirjoitetun pykälän tulkintaa käytännössä.

Sote-maakuntien tulee demokratian edistämiseksi käytännön tasolla turvata vaikuttamistoimielinten toimintaedellytykset perusteluissa esitetyillä tavoilla. Lisäksi sote-maakunnan on huolehdittava toimielinten jäsenten säännöllisestä vaikuttamiskoulutuksesta.

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

kyllä

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

kyllä

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

kyllä

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

kyllä pääosin

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnille siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

kyllä pääosin

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

-

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

kyllä

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

kyllä pääosin

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

kyllä pääosin

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

kyllä

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

kyllä pääosin

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

kyllä

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

kyllä

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

kyllä

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

kyllä pääosin

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

-

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

1 luku 4 § Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus 2 mom. lause ”Sosiaali- ja terveystalvveluja toteutettaessa on edistettävä esteettömyyttä” on kirjattava velvoittavampaan muotoon, esim. ”Sosiaali- ja terveystalvvelut on toteutettava esteettömästi.” Ehdotettu kirjaus on tehoton edistämään tavoitetilaa. Miten kirjauksessa mainittua edistämistä arvioidaan ja mitataan?

1 luku 7 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen maakunnissa 2 mom. kirjaus ”Sote-maakunnan on myös osaltaan mahdollisuuksiensa mukaan edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä” tulee muuttaa muotoon ”Sote-maakunnan on myös osaltaan mahdollisuuksiensa mukaan edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä”.

Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta tuottaa hyvin monenlaisia palveluita, avustavaa toimintaa, vertaistukea ja neuvontaa sekä toimii merkittävänä innovaatioiden lähteenä iäkkäiden sote-palvelukentällä. Eläkeläisjärjestöjen toiminnan alueellinen tukeminen supistaa sosiaali- ja terveydenhuollon vaihtoehtoiskustannuksia. Iäkkäiden terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen tuo pysyviä säästöjä sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksiin. Järjestöjen osallisuus sote-maakunnan talouden suunnitteluun tulee varmistaa säätämällä järjestötoimikunta -elin, jonka kautta järjestöt ovat edustettuna sote-maakunnan talouden ohjauksessa.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Rakenneuudistuksella voidaan käytännössä vaikuttaa iäkkäiden yhdenvertaisuutta edistävästi, jos rakenteet ylläpitävät iäkkään väestöryhmän inklusiota ja osallisuutta. Osaltaan tämä tarkoittaa vaikuttavien palveluiden tarjontaa. Vaikuttavuuteen päästään turvaamalla saavutettavat, riittävät ja laadultaan asianmukaiset yksilöllisiä tarpeita vastaavat palvelut. Osaltaan se tarkoittaa iäkkäiden aitoja vaikutusmahdollisuuksia siihen, kuinka iäkkäitä koskevat sote-palvelut järjestetään.

Pitkät välimatkat ja asiakasmaksut vaikuttavat palvelujen saavutettavuuteen. Saavutettavuus merkitsee sitä, että iäkäs henkilö on tietoinen palveluista, saa palvelua ja tulee ymmärretyksi. Tämä edellyttää tiedotuksen, ohjauksen ja neuvonnan monikanavaisuutta sekä palveluiden säilyttämistä lähellä.

Lähipalvelut ovat sote-maakunnan tuottamia palveluita, joita iäkkäät tarvitsevat usein ja joita he käyttävät toistuvasti tai päivittäin. Tällaiset palvelut tulee saada läheltä jokaisessa kunnassa fyysisesti olevan yhteyskeskuksen kautta. Palveluiden saavutettavuus tulee turvata paikallisesti, tuomalla ne kotiin, tuottamalla ne sähköisinä tai liikkuvina palveluina iäkkään asiakkaan tarvetta kulloinkin vastaavalla toteutustavalla.

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

kyllä pääosin

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

-

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

ei pääosin

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

-

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

-

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

-

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

kyllä

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

kyllä

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savo. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehdoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

Etelä-Savon maakuntaan

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

kyllä

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

kyllä

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensaatiosäätely hyväksyttävä?

kyllä

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

kyllä pääosin

42. Turvaako Kärkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

-

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

kyllä

44. Voimaanpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

-

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveyspalveluiden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannesta vuodesta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitettut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

kyllä

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

kyllä pääosin

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *pelastustoimen tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

kyllä pääosin

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

kyllä

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

kyllä

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

kyllä

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

-

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

kyllä

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

kyllä pääosin

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

-

Verolainsäädäntö

58. Pidättekö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

kyllä pääosin [Eläkeliitto paheksuu ehdotusta siitä, että sote-maakuntauudistusta rahoitettaisiin poistamalla verotuksen invalidivähennys. On tunnistettava, että suinkaan kaikki työkyvyttömyyseläkkeensaajat eivät ole vammaisia. Työkyvyttömyyseläkettä saavalla henkilöllä on oikeus invalidivähennykseen. Työkykynsä ennen eläkeikää menettäneiden eläkeläisten kohdalla invalidivähennyksen poistaminen merkitsisi kipeää leikkausta jo ennestään vähäisiin tuloihin. Vuonna 2019 työeläkejärjestelmästä sai työkyvyttömyyseläkettä 134 200 henkilöä mediaanieläkkeen määrän ollessa 919 euroa kuukaudessa. Voimakkainta työkyvyttömyyseläkkeiden lukumäärän kasvu on ollut nuorille mielenterveyssyistä myönnettyissä eläkkeissä. Verotuksen invalidivähennyksen poistaminen vahvistaa nuorella iällä eläkkeelle jääneiden taloudellista syrjäytymistä. Iästä riippumatta se myös asettaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat ryhmät, työkyvyttömyyseläkeläiset ja vammaiset, keskenään vastakkain siten, että toiset pienituloiset avun tarvisijat jäävät itse vaille tarvitsemaansa apua ja alkavat rahoittaa toista pienituloista apua tarvitsevaa ryhmää.]

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

-

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

kyllä

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

-

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

kyllä

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

kyllä

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

kyllä pääosin

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

kyllä

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

-

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

-

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

kyllä pääosin

73. Pidättekö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

kyllä

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

-

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

kyllä

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

kyllä

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja

tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

kyllä pääosin

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

-

80. Onko uudistuksen muutuskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

kyllä pääosin

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutuskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

-

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

-

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

-

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

-

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistuksen alueelliseen toteutukseen?

viestintä ja osallisuus

muuta, mitä?

-

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

-

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

-

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Järjestöjen rahoitus on turvattava

Merkittävä sote-palveluiden yhdenvertaisuutta lisäävä tekijä ovat järjestöjen tuottamat iäkkäiden palvelut. Eläkeliiton vapaaehtoistoiminta tuottaa hyvin monenlaisia palveluita, avustavaa toimintaa, vertaistukea ja neuvontaa sekä toimivat merkittävänä innovaatioiden lähteenä iäkkäiden sote-palvelukentälle. Vuonna 2010 Eläkeliiton paikallisyhdistysten vapaaehtoistoimintaan osallistui yhteensä 15905 henkilöä.

Eläkeliitto tuottaa sopeutumisvalmennusta ja kouluttaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia koira-avusteisen kuntoutusotteen käyttöön. Tämän kaltainen järjestöjen kehittämistyö ja julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa täydentävä järjestölähtöinen palvelu tarvitsee yhteistyörakenteet, joiden kautta dialogi järjestöjen ja maakuntien välillä voi toteutua.

Järjestöjen rooli on erityisen tärkeä heikoimmassa asemassa oleville. On hyvä, että esityksessä annetaan maakuntien tehtäväksi järjestöjen tukeminen, mutta tuki tulisi kirjata maakuntaa velvoittavammin. Kirjauksista huolimatta järjestöjen rahoitus on vaarassa jäädä epävarmaksi. On ehdottoman tärkeää, että järjestöjen rahoitus turvataan. Sote-uudistus saattaa tahtomattaan heikentää järjestöjen muutenkin tiukentuvia toimintaedellytyksiä.

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

-

Vuorisalo Irene

Eläkeliitto ry - Eläkeliiton puheenjohtaja Raimo Ikonen, toiminnanjohtaja

Anssi Kemppi ja vanhusasiamies Irene Vuorisalo